№ 159 Օգոստոսի 27 (Սեպտեմբերի 8) 1881 Օգոստոսի 27 (Սեպտեմբերի 8) № 159

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція ‹Мшакъ›

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ Նամակ Մուռուտից: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ Հայոց խնդիր: Բօլգարիա: Թիւրքիա: Ֆրանսիա:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ՝ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ՝ Նկատողութիւններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՈՒՌՈՒՏԻՑ

Օգոստոսի 18-ին

Մուռուտ գիւղը, որ գտնվում է Գանձակից մօտ 18 վերստ հեռաւորութեամբ, հարաւակողմն, ունի 19 տուն հայ ժողովուրդ: Այս գիւղը կառավարվում է աղբիւրների ջրով, չունի ոչ գետ և ոչ գետակ. այստեղ վարուցանքը դժնայ է (անջուր է): Գանձակեցիներից շատերը այստեղ են ամարանոց գնում: Ով մի քանի տարի առաջ տեսել է այս գիւղն շրջապատած խիտ անտառը՝ այժմ չէ կարող իր աչքերին հաւատալ թէ գտնվում է նոյն գիւղում և իր առաջ երեւող վարելահողերը երբեմն անտառի տեղ են բռնում. այստեղ չէ միայն որ մեր հայ գիւղացիք առհասարակ անտառների հետ շատ թշնամաբար են վարվում. ում մեղադրենք....

Մուռուտը ունի մի հատ քարեայ եկեղեցի, նոր շինած, դեռ չօծված, չունի հաստատուն քահանայ. հովւում է մօտիկ Սուլուք գիւղի քահանան. սա էլ միայն տօն օրերն է գիւղում երեւում. գիւղացիք մի տիրացու առաջարկելով խնդրում են հոգեւոր իշխանութիւնից ձեռնադրել և նշանակել իրանց գիւղի վրա հաստատուն քահանայ, բայց նրա ձեռնադրութիւնը շատ է ուշանում: Ասում են ուշանալու պատճառը ֆինանսային վկայականների բացակայութիւնն է: Այս գիւղի եկեղեցում, որ մի և նոյն ժամանակ ուխտատեղի է գանձակեցոց համար, ամսոյս 16-ին Աստուածածնայ տօնին մեծ բազմութիւն կար. ամեն տեղ կը լսէիք զուռնայ, քամանչայ, կը տեսնէիք վրաններ,—մի խօսքով այս գիւղը մի առանձին կենդանութիւն էր ստացել: Իշխան Միք. Պետ. Բեհբուդեանցի, աշխատութեամբ և գործակցութեամբ ամսոյս 17-ին մեր գիւղում կայացաւ ներկայացում յօգուտ Գանձակի օրիորդական դպրոցի: Մուտք եղաւ մօտ 35 րուբլ. խաղացվեց ‹Էլ չափէս ինչ, կամ երկու սիրահարներ› կատակերգութիւն մի արարուածով, հեղին. Էմին Տէր Գրիգորեանցի և ‹Պատկերներ. ջան գիւղում, կինտօներ, Անի քաղաք, կենդանի պատկեր ‹Ոգի Հայաստանի›: Ներկայացումը շատ գովելի չէր, մինչև անգամ քննութեան ենթարկելը աւելորդ եմ համարում, ըստ որում գործող անձինք գրեթէ մանուկներ էին, բացի պ. Ն. Երեմնցեանցը, որը բաւականին լաւ կատարեց ծերունի Մելքօ հարուստ վաճառականի դերը: Իսկ ինչ վերաբերվում էր կենդանի պատկերներին, աւելի ևս ‹Ոգի Հայաստանի›, որը կատարեց տիկին Ա. Երեմնցեանցը, հիանալի էր. հասարակութիւնը մեծ բաւականութեամբ հեռացաւ և երկար ժամանակ ծափահարութեամբ շնորհակալութիւն յայտնեց թէ տիկին Երեմնցեանցին և թէ իշխան Բեհբուդեանցին: Անտրակտներում ածում էր Շամիրի խումբը ‹Թառը›: Ներկայացումից յետոյ խաղացին լեզգինկա պարը:

Տեսնենք Գանձակի թմրած հասարակութիւնը կը կարողանայ մի օգուտ քաղել իշխանի ներկայութիւնից, թէ դարձեալ իր հնադարեան քնով քնանալով, կը մոռանայ ամենայն ինչ:

Գանձակ քաղաքի հասարակութիւնը խոր քնով քնած է. մեզանում գտնվող ինտելիգենցիան կեանքից շատ հեռու ապրելով, մեռելութեան կէտին է հասած. նրանց արթնացնող է հարկաւոր:

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Արասխուման, 18 օգոստոսի

‹Մշակի› 149 համարի առաջնորդող յօդուածից իմացանք, որ պ. Սանասարեանց մտադիր է կարինի մէջ բանալ մի դպրոց: Այդ լուրը մեզ առիթ է տալիս մի առաջարկութիւն անել, որը յուսով եմ առանց ուշադրութեան չի մնայ:

Էջմիածնի ճեմարանի վերաբերութեամբ վերջին կարգադրութիւնները մեզ հասկացրին արդէն թէ այսուհետև այդ հաստատութեան մէջ ինչ մարդիկ, ինչ ուղղութեամբ և հոգւով պէտք է գործեն: Կը նշանակէ ուրեմն թէ ինչ մարդիկ այսուհետև այնտեղ այլ ևս չեն կարող գործել և իբրև պարզ հետեւանք վերև ասված կարգադրութեան այս վերջիններս պէտք է հեռանան ճեմարանից:

Մի տարի սորանից առաջ լսեցինք, որ Էջմիածնից ուղարկվեցաւ Եւրոպա Խորէն վարդապետ Ստեփանէն մանկավարժութիւնը ուսանելու յատկապէս ճեմարանի համար, մի գովելի գործ, որ արել էր ճեմարանի կառավարութիւնը: Հ. Խորէն վարդապետ այս սեպտեմբերի մէկին պէտք է լինէր Էջմիածին իբրև ճեմարանի մանկավարժութեան ուսուցիչ, ուրեմն, ինչպէս ասած, ճեմարանի ուսումնական մասի գլխաւոր առաջնորդ: Բայց այս տարւայ նոր, յանկարծակի և անակնկալ տնօրէնութիւնները և յեղափոխութիւնները՝ իմ կարծիքով բոլորովին առաջին նախագիծը տակնուվրա արին: Մենք այդ տնօրէնութիւնների արժանաւորութեան մասին ոչինչ չենք կամենում ասել, այդ կը ցոյց տայ ապագան, միայն այժմ հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ այժմեան գործող անձինքներին նշանակվելը հ. Ստեփանէին հեռացնել կը նշանակէ: Պ. Սեդրակ Մանդինեան հրաւիրված է ճեմարանի համար մանկավարժութեան ուսուցիչ, ուրեմն և Խորէն Ստեփանէին այլ ևս տեղ չը կայ, որովհետև նոյն առարկայի համար էր նա ուղարկված Եւրոպա և նոյն նպատակի համար էր նա այսքան ժամանակ այնտեղ աշխատում: Այսպէս հ. Ստեփանէն մնալու է առանց գործի և գուցէ նորա ամբողջ մի տարւայ աշխատութիւնը Եւրոպայում ի զուր անցնի մեզ համար:

Աչքի առաջ ունենալով այս հանգամանքը, մենք հետեւեալ առաջարկութիւն ենք անում Պ. Սանասարեանցը Կարինի մէջ բաց է անում դըպրոց: Որպէս զի այդ դպրոցը չը լինի մեր բազմաթիւ անգոյն դպրոցներից մէկը, պ. Սանասարեանցին անշուշտ հարկաւոր կը լինի ընտրել մի հասկացող, եռանդոտ և հայ հոգւով մանկավարժ, որը կարողանար յիրաւի դպրոցին մի յայտնի, ժամանակին, տեղին և հանգամանքներին յարմար ուղղութիւն տալ նոր մանկավարժական հիմունքների վրա: Այդպիսի յարմար և բոլորովին գործին ընդունակ մարդ մենք գտնում ենք հ. Խորէն Ստեփանէին, որը կարող էր Կարինի մէջ հիմնելի դպրոցի արժանաւոր տեսուչ լինել: Սրա վրա կը դարձնենք պ. Սանասարեանցի ուշադրութիւնը: Մենք յոյս ունենք, որ նա կը համոզվի այս առաջարկութեան օգտակարութեան մէջ և կը հրաւիրէ Հ. Ստեփանէին ընդունել այդ փսեմ պաշտօնը, եթէ արդէն յանձնած չէ ուրիշին:

Յուսով ենք նոյնպէս, որ հ. Խորէն Ստեփանէն կընդունի այս մեր առաջարկութիւնը: Թող մի փոքր մեր ուսումնական գործողները իրանց ուշադրութիւնը դարձնեն Հայաստանի վրա և յանձն առնեն առաքելութեան պաշտօնը, առնեն իրանց վրա խաչը և մտնեն այդ աւերացեալ երկիրը ժողովրդին յարութիւն տալու: Էջմիածնի ճեմարանի համար փողով այնտեղի տնօրէնների ճաշակին համեմատ շատ մարդիկ կը գտնվեն, բայց Հայաստանի համար սակաւ են.... Թող մեր կողմից հ. Ստեփանէն առաջինը լինի, որը իբրև հոգևորական անձն, շատ և շատ առաւելութիւն կունենայ ներկայ հանգամանքներիս մի այդպիսի գործի մէջ: Յոյս ունենք, որ եթէ այս մեր առաջարկութիւնը ընդունվի, հ. Ստէփանէի եռանդուն գործունէութիւնը շարժումն ձգէ Կարինի մէջ, ինչպէս որ այդ կատարվեցաւ Թիֆլիսում շնորհիւ դըրա 1868 թ., երբ առաջին անգամ բացվեցաւ Մարիամեան օրիորդական դպրոցը, այդ սկզբնապատճառը մեր բոլոր օրիորդական դպրոցների, երբ հայ ժողովուրդը Թիֆլիսում առաջին անգամ զգաց և հասկացաւ կանանց կրթութեան նշանակութիւնը:

Սրա վրա դարձնում ենք և ‹Մշակ› լրագրի խմբագրութեան, նոյնպէս և Կ. Պօլսոյ Գեր. Ներսէս Պատրիարքի ուշադրութիւնը: Մենք կարծում ենք, որ ժամանակ է օգուտ քաղել մեր մէջ եղած ուժերից, որոնց թիւը շատ սակաւ է: Ներսէս Պատրիարք հօր ուշադրութիւնը դարձնում ենք Խորէն վարդապետ Ստեփանէի վրա, որը կարող է մեծ ծառայութիւն անել մի վարժապետանոցի ևս, եթէ Պատրիարք հայրը հիմնելու լինէր Կ. Պօլսում, ուր մի այդպիսի ուսումնարանի մեծ և անհրաժեշտ կարօտութիւն է զգացվում:

Յակոբ Տէր-Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղը, ուրբաթ օր, օգոստոսի 28-ին հայ թատրօնասէրների խումբը յօգուտ գիմնազիայի վեցերորդ դասատան ուսանող Միրաղեանցի ներկայացնելու է Արծրունու թատրօնում. ‹Մի թաս թէյ› վօդըվիլ 1 արարուածով, թարգ. Յ. Տէր-Գրիգորեանի, ‹Տիկինը նրան սպասում է› վօդըվիլ մէկ արարուածով, թարգ. Յ. Մելիք-Յակոբեանի և Ջաւեշտ, որի ժամանակ պ. Միրաղեան կը կարդայ, պ. Տէր-Գրիգորեան կերգէ կօմիքական կուպլետներ, տ. Փաշայեան-Տէր-Գրիգորեան կերգէ, պ. Սուքիասեանը կերգէ, պ. Արտաշէս Յակոբեանը կը կարդայ: Տեղերի գինը սովորական է: Պ. Միրաղեան, որի օգտին տրվում է այդ ներկայացումը, հանգուցեալ դերասան Միրաղեանի եղբայրն է, որ 12 տարի շարունակ իր անձնուէր ընկերների խմբի մէջ եռանդով նպաստում էր հայ թատրօնի գործի աջողութեանը, այնպիսի ժամանակ, երբ դերասանի աշխատանքը կամ բոլորովին չէր վարձատրվում կամ մի 3 կամ 4 րուբլ էր ընկնում թատրօնական այդ խմբի անդամին իւրաքանչիւր ներկայացման համար: Հանգուցեալ Միրաղեանի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սխալ տեղեկութիւն ‹Journal d'Orient›-ի մասին:—Խմբագրի նամակը ինձ:—Նրա պայմանները և իմ խորհուրդը:—Մանկունու արձանը:—Թիֆլիսի վաճառականի տուած օգուտը տաճկահայերին:—Հրաւէր մեր փաստաբաններին:

Ձը գիտեմ որտեղից է վերցրել ‹Մշակը›, թէ Վիէննայի ‹Journal d'Orient›-ի խմբագիրը դիմում է հայերին օժանդակութիւն խնդրելով իր ձեռնարկութեան համար: Այդ լուրը բոլորովին սխալ է: Եթէ յիշեալ լրագրի խմբագրութիւնը մտցնում է իր օրգանի մէջ հայկական բաժինը, կը նշանակի նա լաւ ծանօթ է հայկական կեանքին և առհասարակ հայերի բնաւորութեանը, իսկ եթէ ծանօթ է, ուրեմն անշուշտ պէտք է իմանար թէ հայերից սպասել դրամական օգնութիւն մի և նոյն է թէ ագռաւից կաթ: Նա այդ հանգամանքը նրան քաջ յայտնի էր: Ես իմ ձեռքումս ունեմ մի նամակ յիշեալ թերթի խմբագրից, որից պարզ կարելի է եզրակացնել, որ թերթի նպատակը և բաժանորդագրութեան պայմանները բոլորովին ուրիշ են:

Ահա ինչ է գրում յարգելի պարոնը:

‹Հմուտ բժիշկը, ցանկանալով առողջացնել իր հիւանդին, աշխատում է միշտ նրա խաթրին չը կպչել և առհասարակ յարմարվել նրա բնաւորութեան և հոգեկան պահանջների հետ: Իսկ եթէ հմտութեան հետ կապված է և իդեալական մարդասիրութիւն, այն ժամանակը բժիշկը հիւանդին առողջացնելուց յետոյ ոչ մի նիւթական շնորհակալութիւն չէ սպասում նրանից, այլ բաւականանում է միայն այն համոզմունքով թէ մի մարդու կեանք խլեց մահի բերանից: Այդ համոզմունքը և առողջացած հիւանդի պլատօնական շնորհակալութիւնը հմուտ և մարդասէր բժշկի համար բաւական է: Փոյթ չէ թէ նա գեղ ու դարմանի համար ծախսեր է արել մի քանի տարի շարունակ և դրանով բոլորովին աղքատացել, նա գործել է յանուն մարդասիրութեան և նրա ստացած բարոյական բաւականութիւնը բոլորովին փարձատրում է նրան:

‹Հայոց ազգը այսօր քաղաքրապէս մի հիւանդ մարմին է: Ես—համարձակվում եմ կարծել—մի հմուտ և մարդասէր պուբլիցիստ—դիւանագէտ եմ: Իմ բարոյական պարտականութիւնս է նպաստել բոլոր ուժերով թէ մտաւոր և թէ նիւթական այդ ազգի վերականգմանը: Մանկութիւնից իմ մէջ ծնել է սաստիկ սէր դէպի հայերը, և, ճշմարիտ, չէ կարելի չը սիրել հային նրա թէ ներքին և թէ արտաքին արժանաւորութիւնների համար: Ամենաբարձր էստետիքական վայելչութիւն է ինձ համար նայել նրա հաստ քթի վրա, իսկ նրա հոգին, չէ որ նրա մէջ բարոյականութեան մի ամբողջ կօդեկս է պարունակվում: Ես սիրում եմ հայերին, և իմ սիրոյ ապացոյցը լրագրիս հայկական բաժինն է: Բոլոր ունեցած—չունեցածս պէտք է ծախսեմ, դնեմ լրագրիս վրա, որ կարողանամ հայերին օգնել: Դրամական օժանդակութիւն նրանցից ես երբէք չեմ յանդգնի պահանջել, որովհետև երբէք չեմ ցանկանայ վիրաւորել իմ մեծաքիթ և հաստափոր սիրելիներին: Լրագիրս ամեն մի հայ կարող է ստանալ ‹ձրիապէս› յայտնելով ինձ իր հասցէն›:

Ահա Journal d'Orient-ի պայմանները:

Իմ կարծիքով այդ պայմանները այնքան ձեռնտու չեն հայերի համար, որքան կարծում է պատուելի խմբագիրը: Կարդալուց ինչ օգուտ՝—ոչ փորդ կը կշտանայ, ոչ էլ ջէբդ մի բան կընկնի, միայն զուր տեղը ժամանակդ կը կորչի: Ես, ինչպէս հայ, լաւ ծանօթ լինելով իմ ազգակիցների պահանջների հետ, առաջարկում եմ պարոն խմբագրին փոքր ինչ փոխել պայմանները: Ես խորհուրդ կը տայի հետեւեալ կէտերը մտցնել:

1) Ամեն մի բաժանորդ բացի լրագիրը ձրի ստանալուց կը ստանայ ամսական 10 րուբլ խմբագրութիւնից:

2) Որպէս պրեմիա տարւայ վերջը տղամարդ բաժանորդներից ամեն մէկը կը ստանայ 20 շիշ ընտիր գինի, 2 արկղ պատուական սիգար, մի արկղ փայլուն կարտ և մի ֆրանսուհի գեղեցիկ աղախին: Գեղեցիկ սեռից բաժանորդները կըստանան 10 ֆունտ կօնֆեկտ, 5 կօրօբկա պուդր, ռեխը զուարթացնող հեղուկից մի շիշ, որ պատրաստված է ‹Sahr-Sibile› բաղադրութիւնից և մի шапка-невидимка, որի տակ համարձակ կարելի է լօրի ամուսնու հէնց քթի առաջ սիրականի հետ մաշխուլաթ անել:

3) Վերջապէս ամեն մի բաժանորդ Վիէննա